

Veileder og didaktisk opplegg for opplæring i “Landbruk som læringsarena”

Disse retningslinjene skal støtte brukerne under forberedelse og implementering av besøk på "Landbruk som læringsarena" og gi instruksjoner til e-læringskurset og onlineportalen.

(PDF for nedlasting og utskrift)

© Copyright 2018 BioFarm Consortium
All rights reserved.

This document is licensed to the public under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0>

The European Commission support for the production of this publication does not constitute endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission can not be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Innhold i veilederen

1. Informasjon om prosjektet ”Landbruk som læringsarena”	3
2. Informasjon om e-læringskurset ”Landbruk som læringsarena”	6
3. Hvordan bruke e-læringsplattformen.....	8
4. Didaktiske fordeler ved undervisningsøkter på bondegård	9
5. Introduksjon til økologisk jordbruk.	10
6. Målgrupper	13
7. Grupper med spesielle behov og flyktningbarn.....	16
8. Praktiske råd	19
9. Eksempler på prosjekter og gårde i Europa.....	20

1. Informasjon om prosjektet "Landbruk som læringsarena"

Strategiske Partnerskap har utviklet e-læringskurset og onlineportalen "Landbruk som læringsarena". Her finner du ressurser for lærere, bønder, koordinatore og andre som tilbyr pedagogiske aktiviteter om økologisk landbruk.

Gårdsbesøk og læringsmuligheter

Pedagogiske gårdsbesøk er en alternativ og innovativ arena som tilrettelegger for både formell og uformell læring, sammen med skolens tradisjonelle læringsmiljø.

På disse besøkene får grupper av barn og unge muligheten til å tilbringe tid på en gård og prøve seg i ulike interaktive og praktiske oppgaver. På denne måten får de førstehåndserfaringer med matproduksjon og de ulike utfordringene det byr på. Gårdsbesøkene kan også utfylle læringen som finner sted i det vanlige læringsmiljøet ved at kunnskapen man har ervervet på gården bakes inn i fag som biologi, geografi, økonomi, økologi og bærekraft.

En læringsarena for alle

Gårdsbesøk på en økologisk gård kan være særlig nyttig for de som strever i den vanlige skolen. Barn og unge som har spesielle behov eller trenger ekstra oppfølging i skolen, for eksempel de med lærevansker eller de som står i fare for å falle utenfor det vanlige skolesystemet, kan ha nytte av et skifte i sitt læringsmiljø. Et av kjernemålene med disse gårdsbesøkene er å vekke til live engasjementet hos unge ved å tilby alternative opplevelser av hva skolegang kan være, og en annen tilnærming til og et bredere syn på læring. Disse opplevelsene gir muligheten til å engasjere seg i en rekke praktiske oppgaver mens man er på gården. I flere tilfeller hvor man har jobbet med praktisk gårdsarbeid, har både lærere og skoleledere sett inngående

forandringer i de unges fysiske og mentale helse, så vel som i deres pedagogiske utvikling.

Integrering av flyktningbarn

I løpet av de senere årene har europeiske land stått overfor utfordringen å integrere store antall flyktninger i samfunnet. Et særlig fokus i dette prosjektet vil være å hjelpe å integrere flyktningbarn og deres familier i deres nye hjemland. "Landbruk som læringsarena"-prosjektet vil gi flyktninger nye utsikter til livet utenfor flyktningleirene mange av dem har levd i. Disse besøkene ut på landet vil også gi flyktningene et innblikk i livet i Europa og matkulturen vi forbinder det med. Der vil de få anledning til å stille spørsmål om samfunnet, samtidig som de også oppmuntres for å øke ordforrådet som forbindes med landsbygda, jordbruk og matsamfunn. Workshops på bondegårder kan også bidra til å senke de språklige barrierene ved at de legger til rette for kommunikasjon gjennom praktiske aktiviteter.

Økologisk jordbruk er dessuten en økonomisk sektor i vekst hvor man trenger nye og yngre krefter og ungdom med motivasjon til å arbeide. Gårdsbesøk sørger også for at flyktningene kan få et innsyn i fremtidige jobbutsikter (økologisk gårdbruker, baker, slakter, butikkeier etc.) i næringen.

Opplæring av pedagoger i økologisk landbruk

For tiden finnes det svært få opplæringstilbud som har tilknytning til økologisk landbruk. Dette prosjektet har som hensikt å utvikle et omfattende europeisk opplæringskurs og –portal med ulike interaktive verktøy og læringsressurser for pedagoger i økologisk landbruk. Kurset vil legge til rette for at lærere, bønder og andre interesserte kan sette seg inn i det praktiske og tekniske arbeidet rundt gårdsbesøkene.

Dette vil også bety at pedagogene får anledning til å forbedre sin kunnskap om skolens krav i forbindelse med gårdsbesøk. Slik vil de også kunne knytte aktiviteter til skolens pensum, og fastsette de nødvendige helse- og sikkerhetskrav for skolebesøk. Kurset sørger også for at pedagogene får det som trengs av kunnskap og ferdigheter for å ivareta de behovene både elever som sliter på skolen og flyktning/innvandrerbarn måtte ha.

Prosjektresultater og utbytte

- Veileder og didaktisk opplegg for opplæring
- Engelsk pilote-læringskurs “Landbruk som læringsarena”
- E-læringskurset “Landbruk som læringsarena” tilpasset alle partnerland og på syv språk
- Online utdanningsportal
- Et internasjonalt nettverk
- Workshops i formidling

Målgruppe og partnere

Målgruppene for dette kurset vil være en stor gruppe interessenter, inkludert bønder, gårdsveiledere, utdanningspersonale og de utdanningsinstitusjonene de tilhører, NGO-ansatte, koordinatore, veiledere og representanter fra offentlig administrasjon.

Partnerskapet består av åtte partnerorganisasjoner fra syv land – Østerrike, Tyskland, Tsjekkia, Danmark, Norge, Polen og Storbritannia. I fellesskap er disse partnerorganisasjonene i stand til å bidra til prosjektet med et vell av førstehåndserfaringer og kompetanse knyttet til uteskole og økologisk landbruk.

2. Informasjon om e-læringskurset “Landbruk som læringsarena”

Innhold i e-læringskurset for opplæring i “Landbruk som læringsarena”:

Modul 1: Introduksjon til læring på økologisk gård

Velkommen til onlineportalen “Landbruk som læringsarena”! Målet med dette nettstedet er å hjelpe lærere, foreldre, studenter, administratorer og bønder til å finne inspirasjon og praktiske råd til hvordan en økologisk gård kan brukes som læringsarena. Forfatterne av denne veilederen er forskere og lærer fra seks europeiske land. De har alle erfaring fra arbeid i skole, barnehage, andre utdanningsinstitusjoner og offentlig administrasjon, og de ønsker å dele av sine erfaringer fra økologisk landbruk. Vi håper denne veilederen vil bidra til å vie frem mulighetene som ligger i gårdsbesøk, og tilrettelegge for å lære om bærekraftig matproduksjon og miljøvennlige løsninger for et ansvarsbevisst jordbruk.

Modul 2: Forberedelser i før gårdsbesøk

Førstehåndserfaringer med matproduksjon og de ulike utfordringene det byr på, er en viktig formativ opplevelse som øker kunnskapen om og bidrar til større interesse rundt det å spise sunne og ferske råvarer. I mange tilfeller vil en slik skoletur være første møte med en bondegård for flere av elevene. Nøye planlegging og gode forberedelser i forkant vil bidra til at hvert besøk på gården oppfyller læringsmålene. Hovedpunktene er ført opp nedenfor:

Forberedelser til besøket:
Forberedelser og diskusjoner i forkant av gårdsbesøket, fastsett tidsbruk, aktiviteter, kostnader, avklar egnet tøy osv. med bonden.

Planlegging og oppbygning av gårdsbesøk: Planlegg og forbered detaljene i gårdsbesøket, aktivitetenes varighet så vel som klasseromsaktiviteter både i forkant og etterkant av besøket.

Helse og sikkerhet på gården: Sørg for å gi lærerne tilstrekkelig informasjon slik at helse- og sikkerhetsmessige forhold blir ivarettatt gjennom gårdsbesøket.

Modul 3: Gjennomføring av gårdsbesøk

En økologisk bondegård er et utmerket sted for læring. Grupper av barn og unge får muligheten til å tilbringe hele dagen på en gård, og lære på en rekke ulike praktiske

måter. Programtilbudet vil variere avhengig av kapasiteten på gården, og av hva slags gård det er. Aktivitetene bør planlegges i henhold til naturens egen syklus, og tilpasses de ulike besøksgruppene avhengig av alder, behov og interesser.

Aktivitetene kan også oppfylle skolens pensum, og er dermed ideelle for å utfylle den kunnskapen man tilegner seg i skolen (miljø, biologi, geografi, økonomi, økologi, miljøvern).

Modul 4: Integrering av flyktninger og elever med spesielle behov

Å delta på gårdsbesøk kan være fordelaktig for lærere som jobber med elever med ulike utfordringer og som strever i fellesskolen. Klasser som har elever med spesielle behov (f. eks flyktninger, barn med minoritetsbakgrunn og elever med utviklingshemming eller sosiale vansker) kan få nye opplevelser og erfaringer med undervisning og læring som er ulike den mer konvensjonelle klasseromsundervisningen. Besøk til øko-gårder kan også være en hjelp for lærere i å integrere disse barna og ungdommene.

Staben på gården, lærere og personalet som jobber med flyktningbarn og elever med spesielle behov, må besitte grunnleggende kunnskap om interkulturell samhandling og kommunikasjon. De må også kunne håndtere grupper med ulike funksjonsnivå. Denne modulen gir praktiske råd og verktøy til gårdsbesøk med disse ulike gruppene, og viser eksempler på hvordan opplevelser og læringsmuligheter for de ulike målgruppene, flyktningbarn og de med ulike funksjonsnedsettelse, kan organiseres slik at de på best mulig måte dekke de behovene de eventuelt måtte ha.

Modul 5: Formidling og promotering av gårdsbesøk

I denne modulen finner du inspirasjon til hvordan du kan nå ut til de ulike målgruppene og andre interesserte. Informasjon om gårdsbesøk bør sendes rett til mulige interesserte grupper (skoler og barnehager i området), for eksempel i form av brosjyrer eller gjennom nettsidene til

organisasjoner som også bidrar i prosjektet. I tillegg kan også man også holde møter med lærere, foreldre og bønder i forkant av gårdsbesøket, enten på selve gården eller i klasserommet. Der kan man snakke om hva som skal foregå på gårdsbesøket og diskutere de ulike læringsmålene.

Videre kan også lokale myndigheter, landbrukskontor og – rådgivningstjenester, ikke-statlige organisasjoner som jobber med formidling av økologi, helse, livsstil osv., samt lokale medier (aviser, TV og radio) kontaktes og informeres om gårdsbesøkene.

Denne moduler vil også se på hvordan sosiale medier (Facebook, Twitter og YouTube) kan brukes som verktøy i formidlingen av gårdsbesøk.

Modul 6: Finansiering og forretningsmodeller

Denne modulen ser nærmere på kostnadene knyttet til gårdsbesøk, både for gårdene og for skolene. Den vil ta for seg hvilke kostnader som er knyttet til de ulike sidene av gårdbesøkene, både når det gjelder besøkene i seg selv, men også transport til og fra gårdene. Modulen vil deretter ta for seg ulike finansieringsstrømmer som kan være aktuelle og hvordan man kan spare kostnader og å skaffe penger til gårdsbesøkene.

3. Hvordan bruke e-læringsplattformen

Dette prosjektet tilbyr et e-læringskurs, samt den interaktive onlineportalen "Landbruk som læringsarena" som inneholder ressurser for lærere, bønder, NGO-ansatte og andre som ønsker å tilby læringsaktiviteter på en økologisk gård.

Onlineportalen finner du her: <http://www.learningonbiofarm.eu>

Portalen tilbyr et engelskpilote-læringskurs kalt "Landbruk som læringsarena" med språktilpassede versjoner av kurset til alle partnerlandene – Østerrike, Tsjekkia, Tyskland, Danmark, Norge og Polen.

Kurset har et fastsatt pensum som også inneholder læringsmål i henhold til EQF-krav og NKR-krav. Kurset inneholder 6 moduler delt inn i 18 deler, hvorav hver del består av flere kapitler.

Navigering for studenter/lærende

For studenter er innholdet i onlinekurset tilgjengelig fra hovedmenyen, under fanen "E-læring":

<http://www.learningonbiofarm.eu/e-learning>.

Når menyen først er åpnet, kan studentene umiddelbart se gjennom modulene og velge hvilken de vil begynne med. Ingen registrering eller innlogging er nødvendig. Alle modulene vil være tilgjengelige både online og offline – de kan lastes ned som pdf-dokumenter. For å styrke læringsprosessen er det blitt laget spørsmål til hver modul. Spørsmålene er tilgjengelige i menyknappen "**Test deg**".

Menyknappen **Ressurser** leder studenten til mer detaljert informasjon og lenker til andre dokumenter relatert til emnene for de ulike modulerne.

Navigering for administratorer

Hver lærer eller administrator får tilgang til å bruke et sikret innholdsstyringssystem på: <http://www.learningonbiofarm.eu/admin>. Her kan de lage nye kapitler, laste opp nytt innhold, dokumenter, bilder, videoer eller lenker til eksterne nettsider. Teksten kan enkelt redigeres med standard innholdsformateringsfunksjoner, og med filbehandleren er også alle dokumenter og bilder lett gjøres tilgjengelige online og kobles til kursinnholdet. Systemet inneholder alle språkversjonene av e-læringskurset, og administratorer kan enkelt bla gjennom dem.

4. Didaktiske fordeler ved undervisningsøkter på bondegård

Det didaktiske aspektet ved læring gjennom egne erfaringer på en gård er fordelaktig, ikke minst også for helsen. Det er appellerende både for kroppen vår og sansene våre. Læringen gjøre varige inntrykk og oppfordrer til personlig engasjement. Sunnhet er også et tema, da kroppsarbeid og koordinasjon bakes inn i meningsfylte oppgaver, og ikke bare fysiske øvelser. I tillegg får elevene stifte bekjentskap med en rekke grønnsaker, frukter og animalske produkter, noe som igjen kan åpne for endringer i spisevaner.

Gårdsbesøk er små lokale utflukter ut i naturen, og de er ofte kjærkomne avbrekk i den vanlige klasseromsundervisningen. De agro-økologiske prinsippene for økologisk jordbruk, danner en arena for å undervise i økologi, slik at man kan lære gjennom egne observasjoner og erfaringer. Et eksempel kan være karbonkretsløpet, hvor karbondioksid tas opp av planter gjennom fotosyntese, transporteres gjennom dem, som karbonhydrat og slippes ut i jorden som næring for bakterier og sopp, som er veldig viktig på økologiske gårder for å skape og opprettholde god jordhelse. Til forskjell fra konvensjonelle gårder som kjøper kunstgjødsel, bruker økologiske gårder grønn gjødsel med belgfrukter, humus gjennom kompostering og vekseljordbruk for å mette jorda. Mens produksjon av kunstgjødsel bruker enorme mengder med energi og slipper ut tilsvarende mengder CO₂, binder økologisk jordbruk karbon i jorda gjennom økologiske prosesser. På den måten er de økologiske gårdenes bidrag i klimautfordringene av stor betydning. Sammenhengen mellom karbon, jord og klima blir på den måten tydelig og begripelig for elevene.

Kanskje enda viktigere enn det som undervises på en gård, er det at det tilrettelegges for læring på gården. Når vi som voksne mennesker tenker tilbake og reflekterer over det som har vært viktige læringserfaringer for oss, tenker vi ofte på situasjoner hvor vi selv har ivret etter å gjøre noe som vi hadde overvært, sannsynlig vis med en person vi selv også så opp til. En gnist ble tent, en forbindelse oppsto og vi fikk en innføring i hvordan ting kunne gjøres, og vi fikk også muligheten til å prøve det ut selv.

Slike erfaringer skaper ofte også lidenskap. Som barn, finner vi stadig kilder til kunnskap for å stille vår nysgjerrighet fordi vi hele tiden vil lære mer. Men slik er det ikke nødvendigvis i skolesammenheng. Bonden må selvfølgelig vise og forklare en hel del, men mulighetene for at elevene skal kunne gjøre egne førstehåndserfaringer bør vektlegges. Læringsprosessen får en pangstart når elevene får arbeidsoppgaver som oppleves meningsfulle og som de selv kan delta i.

Oppgaver som å mate dyr, høste avlinger fra jordene eller hagene og å lage mat av råvarene, oppleves ofte umiddelbart som meningsfulle. Og når elevene får erfare at de bidrar i arbeidet, styrkes også mestringsfølelsen. Vår erfaring er at dersom arbeidsoppgavene er meningsfulle og elevene evner å bidra, vil lysten til å lære og ønsket om å gjøre et godt stykke arbeid også ha innvirkning på det mer teoretiske arbeidet tilbake i klasserommet.

Lærere er ofte forundret over hvordan elever skriver og forteller om opplevelsene sine etter et gårdsbesøk. Elever som kanskje har vanskelig for å finne ting å skrive om i skriftlige skoleoppgaver lar seg inspirere av gården, og slik har de et vell av ting de ønsker å skrive om og formidle videre til andre.

5. Introduksjon til økologisk jordbruk.

Økologisk jordbruk er et landbrukssystem som ønsker å skaffe til veie for forbrukere friske, velsmakende og ekte mat og samtidig respektere de naturlige livssyklussystemene. For å oppnå det, er det en rekke mål og prinsipper som må overholdes, samt en felles praksis for å minimere menneskets påvirkning på miljøet samtidig som man sørger for at landbrukssystemet virker så naturlig som mulig.

Den økologiske prosessen starter på gården. For bønder som driver økologisk, er respekten for miljøet av avgjørende betydning, både når det gjelder mennesker og dyr. Bøndene forsøker å være så tett på naturen som mulig, og å hente materialer fra sine egne gårder så godt det lar seg gjøre.

Et eksempel på dette kan være at økologiske bønder bruker gjødsel og kompost for å forbedre jorda, noe som også forhindrer erosjon og tap av næringsstoffer og vann. I tillegg forsøker de å bevare naturen ved å benytte seg av metoder som ikke har så stor innvirkning, som for eksempel mekanisk lusing av ugress i stedet for å ugressmiddel. De tar også i bruk moderne vitenskapelig metoder, eksempelvis å følge med på og måle næringsnivåer for å sørge for optimal vekst.

Praksis for økologisk jordbruk innebærer:

- Omfattende vekselbruk som forutsetning for effektiv bruk av ressursene som finnes på stedet.
- Strengt begrensninger for bruk av kjemiske og syntetiske pesticider og kunstgjødsel, antibiotika bruk på husdyrbestanden, tilsetningsstoffer i maten og andre tilføringer.

- Totalforbud mot genetisk modifiserte organismer.
- Utnytte ressursene som finnes på stedet, som for eksempel å bruke gjødsel fra egne husdyr som gjødningsmiddel og å bruke for som er produsert på gården.
- Velge dyre- og plantearter som er motstandsdyktige mot sykdom og egnet for de lokale forholdene.
- Ha frittgående dyr som også har tilgang på utendørs anlegg, og å gi dem økologisk for.
- Benytte seg av en husdyrholdpraksis tilpasset de enkelte dyreartene.

Bønder som driver økologisk forholder seg til en langsiktig jordbrukspraksis, for eksempel ved å holde dyrene så sunne som mulig gjennom regelmessig bevegelse og fri tilgang til beite. Økologiske bønder respekterer dyrenes egenart ved å:

- Arbeide for dyrs helse og velferd.
- Imøtekomme dyrene adferdsbehov.

Økologiske bønder respekterer miljøet gjennom å: ha et forsvarlig bruk av energi og naturressurser

- opprettholde et biologisk mangfold
- opprettholde den økologiske balansen i regionen
- forbedre fruktbarheten i jorda
- opprettholde kvaliteten i vannet

Økologisk jordbruk er en del av en omfattende forsyningskjede som innbefatter matbehandling, distribusjon og handel. I hvert ledd av kjede etterstreber man å formidle fordelene med økologisk matproduksjon når det gjelder:

- forbrukernes tillit og hva logoen garanterer
- miljøvern
- kvalitet på maten
- dyrevelferd

De som lager økologisk produkter, markedshandlere og distributører av mat har alle de samme målene som den økologiske bonden – å tilby fersk og naturlig behandlet mat, skapt gjennom respekt for naturen og dens systemer. Viktige prinsipper for behandling av økologiske produkter er som følger:

- Streng restriksjoner for hvilke tilsetningsstoffer som kan benyttes.
- Streng restriksjoner for kjemisk fremstilte tilsetningsstoffer.
- Forbud mot bruk av genetisk modifiserte organismer.

Distribusjonen av økologiske produkter til forbrukeren foregår på forskjellige måter. Typiske distribusjonskanaler vil være:

- Lokale og spesialiserte økologiske markeder
- Økologiske spesialforretninger i rurale og urbane områder

- Salgsboder langs veiene i rurale områder
- Gårdsutsalg fra den gården varene ble produsert på
- Levering på døren hjemme hos forbruker eller på et hentested, gjennom nettbasert levering eller matkasseordning.

Den europeiske union har utviklet et omfattende regelverk som gjelder for økologisk produksjon, behandling, distribusjon, merking og kontroll.

EUs lovgivning sikrer at 'økologisk' har samme betydning for både forbrukere og produsenter i hele EU. Lovgivningen om økologiske råvarer er utviklet i et samarbeid mellom medlemsstatene, og med bistand av rådgivende og tekniske komiteer og ekspertorganer.

EU-reguleringen av økologisk jordbruk fastslår at bønder som driver økologisk må styrke og opprettholde fruktbarheten og den biologiske aktiviteten i jorda gjennom veksel drift – ved bruk av belgplanter og andre grønn gjødselplanter – og over lang tid bruke gjødsel eller annet organisk materiale, fortrinnsvis kompostert, fra økologisk produksjon.

I følge EU-reglementet står hver bonde fritt til å selv velge ut fra egen kunnskap og egne ferdigheter, hvilken metode eller kombinasjon av metoder som vil være best å bruke for å øke fruktbarheten i jorda. Uansett hvilken tilnærming de velger å bruke, må den være i harmoni med naturen og være gunstig for miljøet. Prinsippene for økologisk jordbruk gjelder også for dyreforet. Reglementet sier at foret som brukes i økologisk gårdsdrift også må produsere økologisk, selv om deler av det også kan stamme fra gårdsbruk som omstiller seg til økologisk gårdsbruk.

Alle økologiske gårder innenfor EU inspiseres årlig for å forsikre at reglementene overholdes. Blir inspeksjonen godkjent, kan gården merke produktene sine som økologiske og bruke EUs merke for økologi.

Logoen og merkingen er en betydelig del av reglementet for økologi. Hensikten med den europeiske logoen er å gjøre det lettere for forbrukere å kjenne igjen økologiske produkter. Dessuten er den også et kjennetegn på for den økologiske jordbrukssektoren, og den bidrar dermed til å sikre en overordnet sammenheng og et velfungerende indre marked. Bruk av logoen, samt korrekt merking er obligatorisk for alle økologiske ferdigpakkevarer produsert innenfor EU.

Eksempler på matvarer produsert etter spesifikke regler for økologi, og som kan nytes i naturlig eller bearbeidet form er:

- Kornsorter som hvete, rug, havre og bygg.
- Grønnsaker som tomater, agurker og gulrøtter.
- Frukter som jordbær, epler og kirsebær.
- Melk fra kuer, geiter og sauer.
- Egg fra høner, vaktler, ender og annet fjærfe.
- Kjøtt som kylling, svin, storfe og lam.

6. Målgrupper

Målgruppene for det europeiske opplæringskurset og onlineportalen "Landbruk som læringsarena" består av en rekke interessenter.

Guidene på økogårdene

For tiden eksisterer det ingen opplæringstilbud som bistår folk utenfor landbruksindustrien, som for eksempel lærere og pedagoger, og det er heller ikke noen opplæringspakker for de som jobber med å fremme gårdsbesøk. Derfor tilbys dette europeiske opplæringskurset og onlineportalen, som også inneholder ulike interaktive verktøy og læringsmateriale, slik at guidene på de økologiske gårdene får den nødvendige opplæringen.

Kursets hensikt er å bistå i opplæringen av guider til øko-gårdene og veilede dem slik at de blir kjent med de praktiske og tekniske arbeidet ved gårdsbesøk, planlegging og gjennomføring av besøket, samt å fastsette helse- og sikkerhetskrav. De vil også få bedre kunnskap om hvilke krav som stilles til skolene som ønsker å besøke gården. Guidene vil måtte bli kjent med skolens pensum, og slik vil de også kunne integrere dette i oppgavene i gårdsbesøket. Det vil også være nødvendig at guidene tilegner seg interkulturell og sosial kompetanse, slik at de kan bedre kan ivareta vanskeligstilte elever og flyktningbarn.

Bønder

Mange bønder viser interesse for landbruk som læringsarena. Undersøkelser viser at bønder har gitt uttrykk for sosiale tjenester, som for eksempel skolebesøk eller såkalt Green care-omsorg fint kan inngå som en del av det daglige arbeidet på gården. Dette gir muligheter

til å bli kjent med de pedagogiske, didaktiske og sosial-pedagogiske fagfeltene, og får å samarbeide med lærere, pedagogisk personale, sosialarbeidere og så videre. Koordinatorere uttaler også at stadig flere bønder ønsker mer opplæring og veiledning i hvordan de kan være vertskap for når skoler skal på gårdsbesøk. Men denne opplæringen tilbys kun utvalgte steder. I noen områder har det nærmest blitt en trend å bruke undervisning på gården som en strategi for å ha flere bin å stå på, hvilket har vist seg å ha innvirkning både på det å bevare arbeidsplasser og å skape nye arbeidsplasser i regionen. Bøndene som er en del av dette "skolegård"-nettverket ser også sitt arbeid som en måte å promotere sine økologiske produkter, og dermed også utvide markedet for økologiske produkter.

Utdanningsinstitusjoner og pedagogisk personale i skolen

For lærere og pedagoger ligger med mange muligheter i et gårdsbesøk. For barna som har vært på gårdsbesøk, kan erfaringene de gjør seg der bidra til økt kunnskap og motivasjon, i tillegg til å styrke de motoriske evnene, kreativiteten, selvtilliten og andre ferdigheter som har stor overføringsverdi. Gårdsbesøk kan også være til stor fordel for lærere, pedagoger og sosialarbeidere som har ansvar for elever med spesielle behov, eller som strever i de vanlige skolesystemet. Grupper med elever med spesielle behov (slik som flyktninger, barn med innvandrerbakgrunn, utviklingshemninger, lærevansker eller adferdsproblemer), får muligheten til å oppleve læring på helt andre måter enn i klasserommet.

E-læringskurset og onlineportalen tilbyr en metodologisk tilnærming og et innovativt læringstilbud til lærere

og pedagoger. Skolen og de ansatte får således et hjelpemiddel som består av ulike interaktive verktøy og læringsressurser for de som underviser i økologisk jordbruk. Kursets hensikt er å gi lærere den nødvendige innføringen i alt det praktiske og teoretiske rundt gårdsbesøkene. Dette vil hjelpe dem med å lage sammenhenger mellom det som læres på gården og det som står i skolens pensum. Kurset vil også sørge for at lærere, pedagoger og sosialarbeidere får nok kunnskaper og ferdigheter til å påse at eventuelle behov som vanskeligstilte barn eller flyktninger har blir ivaretatt. De vil også kunne fastsette de nødvendige helse- og sikkerhetskravene i forbindelse med besøket.

Ikke-statlige organisasjoner, koordinatorene og stab

Koordinatorer og andre ikke-statlige organisasjoner setter bøndene i kontakt med lærere og pedagoger (skoler og myndigheter). For å bringe disse partene sammen på best mulig måte, er det nødvendig at koordinatorene har utstrakt kunnskap om hvilke faktorer man må ta hensyn til i organiseringen av gårdsbesøkene. Koordinatorene bør være i stand til å kunne klarlegge både skolens behov og bøndenes behov, slik at begge parter er tilfreds med innholdet, varigheten og metodene som brukes på besøkene. Koordinatorene kan dessuten også være behjelpelig med å finne måter å skaffe midler på for å finansiere guidenes arbeid på gården.

Ved å gjennomføre det omfattende europeiske opplæringskurset og onlineportalen, "Landbruk som læringsarena", vil de ikke-statlige organisasjonene få et opplæringstilbud bestående av flere interaktive verktøy og læringsressurser innenfor

økologisk jordbruk. Kurset tilbyr dem å bli kjent med det praktiske og tekniske arbeidet i forbindelse med gårdsbesøk. Dette gjør dem i stand til å sette de aktivitetene som foregår på gården i sammenheng med skolen pensum, i tillegg til å kunne fastsette nødvendige helse- og sikkerhetskrav.

Det er imidlertid ikke alle land som har koordinatorene, og dermed gjenstår det mye arbeid med å få dette på plass. For de landene dette gjelder, vil e-læringskurset fungere som en veileder, slik at de som trenger det kan tilegne seg kunnskap om hvordan gårdsbesøkene kan organiseres.

For de landene som allerede har koordinatorene kan portalen og kurset benyttes i opplæringen av lokale bønder og skoler eller barnehager.

Representanter fra offentlig administrasjon

Beslutningstakere innen politikk og offentlig administrasjon kan bistå skoler og barnehager med å sette i gang arbeidet med gårdsbesøk. Avhengig av hvilke land det er snakk om, kan disse representantene ofte være det første bindeleddet når det skal søkes om finansiering til arbeidet med gårdsbesøk. De nasjonale regjeringene kan finansiere slike tiltak gjennom ulike støtteordninger. EU-midler kan også være et alternativ i enkelte tilfeller.

Modulen i e-læringskurset som tar for seg økonomi og finansieringsmodeller vil også kunne veilede brukerne av kurset i hvordan man går frem for å skaffe midler til å finansiere et slikt prosjekt. Disse målgruppene kan:

- Etablere og organisere et finansieringssystem for å sørge for støtte til undervisning på økologiske gårder
- Gi informasjon om og støtte den økologiske jordbruksmodellen i nærområdet og nå bredt ut til lokalbefolkningen
- Fremme økologisk mat i kantiner, på skoler, offentlige kontorer og helseinstitusjoner

7. Grupper med spesielle behov og flyktningbarn

Å gi utdanning til elever med spesialpedagogiske behov er en svært viktig del av utdanningssystemene i de fleste europeiske landene.

Formålet med å gi barna med spesialpedagogiske behov den hjelpen de trenger, er å stimulere den psykologiske og fysiske utviklingen deres og å tilrettelegge for best mulig læring. Hensikten er at den ekstra hjelpen de får skal bidra til å møte utfordringer og redusere årsakene og symptomene. Dette gjelder også for de med adferdsproblemer. Det er viktig å forberede barna og ungdommene på at de skal bli fullverdige medlemmer av samfunnet (både i familien, lokalsamfunnet og arbeidsmarkedet), og ved å velge de mest egnede metodene, kan man sørge for at de får utviklet sine potensialer på best mulig måte.

For å være sikre på at den psykologiske og pedagogiske hjelpen de får har noen virkning, er det naturlig vis også viktig at de ulike behovene de har blir kartlagt, med tilrettelegging, tilpasning av opplæringen og organisering av skoletilbudet.

Slik kan man sørge for at elevene får den beste hjelpen de kan få.

Elever og studenter som har spesialpedagogiske behov kan være:

- Evnerike barn
- Barn med langvarige sykdommer
- Barn med funksjonshemminger
- Barn med lærevansker (som dysleksi, dysgrafi, dyskalkuli, dysortografi)
- Nedsatte taleevner
- Traumeinduserte følelsesmessige og adferdsmessige vansker
- Elever som opplever gjentatte faglige nederlag i skolesammenheng
- De som opplever å stå utenfor samfunnet grunnet vanskelige familieforhold, ikke deltar i fritidsaktiviteter og vanskeligheter med å sosialisere
- De som har tilpasningsvansker på grunn av kulturelle forskjeller eller med annen skolebakgrunn
- De som har falt utenfor sosialt, eller som er i ferd med å falle utenfor

Alle elever som trenger ekstra oppfølging på grunn av sine individuelle utviklingsmessige eller pedagogiske behov, har krav på at opplæringstilbudet tilrettelegges. Spesialundervisning gis til de barn og unge med ulike funksjonshemninger (fysiske utviklingshemninger, deriblant de med afasi, psykiske utviklingshemninger, blindhet, synshemninger, døvhet, nedsatt hørsel, autisme, deriblant de med asperger, eller andre nedsettelse), med sosiale mistilpasninger, de som står i faresonen for å bli sosialt mistilpasset og som har behov for at undervisningen og arbeidsmetodene tilpasses spesielt. Det er sakkyndige som vurderer og utreder behovene for spesialundervisning, og som tilrår skolen dersom det er behov for spesialundervisning.

Som regel følger elever med spesialpedagogiske behov undervisningen sammen med de andre elevene, enten i skolen eller barnehagen.

I Norge finnes få spesialskoler, men grupper for elever med spesielle utfordringer finnes i skolen for de elevene som har skriftlige vedtak om spesialundervisning. Som regel er det foreldrenes avgjørelse at barna skal delta i slik tilbud. Mange steder i landet foregår spesialundervisning på gårder.

Spesialundervisning foregår på samme måte som vanlig klasseromsundervisning, men det legges mer vekt på det individuelle arbeidet med hver enkelt elev. Lærerne står fritt til å velge undervisningsformer, arbeidsmetoder og hvilke ressurser som skal brukes, men det kreves at de grunnleggende perspektivene og prinsippene i spesialpedagogikken ivaretas (for eksempel å tilpasse undervisningen til elevens evner, behov og omstendigheter, gradvis øke vanskelighetsgraden i det som undervises, både vise og forklare i undervisningsprosessen).

Et besøk på en øko-gård kan være en god måte å bidra i integreringen av elever med spesielle behov. Å være med på et gårdsbesøk har også mange fordeler. Også de lærerne som jobber med ungdom som sliter i det vanlige skolesystemet, kan ha utbytte av å bli med på gårdsbesøk. Grupper med barn og unge med spesielle behov (for eksempel flyktningbarn, barn med innvandrerbakgrunn, barn med utviklingshemninger, lærevansker eller sosiale problemer), får nye opplevelser av læring og undervisning, og som skiller seg fra de undervisningsformene de kjenner fra klasserommet. Gårdsbesøk kan altså være til god hjelp for lærere til for å integrere disse barna og ungdommene.

Gårdsbesøk kan også være et skritt på veien i å integrere flyktningbarn. "Landbruk som læringsarena" har mye å tilby, og kanskje særlig når det gjelder utsikter til livet ette flyktningleirene. Et besøk ut på landsbygda gir innsikt både i europeisk kultur og kosthold.

Disse besøkene kan også møte behovene til flyktningenes familier ved at de får er anledning til å øke ordforrådinnlæringen med begreper knyttet til livet på landsbygda, jordbruk og matvaresystemer. Dessuten er det også mange arbeidsmuligheter i den økologiske landbrukssektoren. Den er stadig i vekst, og det er behov for unge og motiverte arbeidstakere til ulike oppgaver som utlevering av matkasser, salg, matlaging, baking og så videre. Alle trengs for å få gården til å gå rundt. Å se hvordan en økologisk gård drives og alle arbeidsmulighetene som er der, kan være inspirerende for en ung flyktning og virke motiverende til å se gården som en mulig fremtidig arbeidsplass.

For å kunne oppnå dette trengs det inspirerte og handlekraftige gårds lærere som evner å formidle budskapet på en engasjerende måte. Det finnes allerede flere som er kjente med å bruke en bondegård som læringsarena, og som ville hatt stort utbytte av dette opplæringskurset og onlineportalen. Det kan være bønder som aldri har hatt skolebesøk før, bønder som har hatt noen skolebesøk, eksterne koordinatore som kobler skolene og gårdene (som f.eks. barnevern) og selvfølgelig de lærerne som allerede er litt kjent med å bruke gården som læringsarena.

8. Praktiske råd

Sjekkliste til forberedelse av besøk på "Landbruk som læringsarena"

- Sørg for å ha en skriftlig og bindende avtale med skolen, slik at det ikke er noen tvil om at dette er et skoleopplegg.
- Sørg for at ansatte og eventuell familie på gården vet at det kommer klassebesøk.
- Sørg for at alt undervisningsmateriell er kopiert opp og at alt utstyr er klargjort.
- Sørg for at elevene har et trygt sted å henge fra seg klær og sekker.
- Sørg for at de vet hvor toalettene er.
- Ha en reserveplan i tilfelle værersslag.
- Sørg for et sted dere kan spise lunsj, og at tidspunkt for lunsj er avtalt med læreren
- Sørg for å ha førstehjelpsutstyr på plass i tilfellet det skulle bli nødvendig.

9. Eksempler på projekter og gårde i Europa

På hjemmesiden findes en række case-beskrivelser og på de følgende sider ses et forkortet udpluk af nogle af disse.

Norge: En have for alle!

Gennem de senere år har Norge modtaget mange uledsagede, mindreårige asylansøgere, hovedsageligt drenge mellem 12-17 år, og rundt omkring i landet er oprettet centre, hvor børnene bor. Et af disse ligger i byen Hol i provinsen Buskerud nordvest for Oslo. Her har en lokal landmand, Marit Torsrud Nerol, startet et projekt, hvor 9 uledsagede asylansøgere har deltaget i pasningen af en grøntsagshave, som er integreret i hendes fællesskabslandbrug.

Projektets mål er at skabe et trygt sted med meningsfyldte aktiviteter, hvor de unge kan begynde at føle håb for fremtiden, kan bruge de ressourcer de har, udvikle deres viden, evner, talenter og sociale kompetencer, og herigennem opnå øget selvværd. Arbejdet på gården skal dermed være med til at udvikle deres identitet, øge deres handlekompetencer og motivation for at skabe ændringer og styrke deres uafhængighed, så de bliver i stand til at tage vare på sig selv fremadrettet.

Alle disse mål adresseres gennem deres deltagelse i at dyrke grøntsagshaven, hvor de arbejder sammen med landmanden og medlemmerne af fællesskabslandbruget. De deltager i alle typer af havearbejdet: såning, udplantning, lugning og høst, og lærer undervejs også om emner som ernæring og sundhed. De har ligeledes været involveret i at tilberede mad sammen med de norske deltagere.

Anne Marie Nerol, medlem af fællesskabslandbruget, har fungeret som den ansvarlige instruktør og organisator for flytningenes tilknytning til gården.

Alle 9 deltagere (6 drenge og 3 piger) havde behov for voksenkontakt og mange har stadig kontakt efter at projektet er afsluttet. Oprindeligt var der planlagt en times undervisning hver uge, som en del af aktiviteten. Men det viste sig at være svært at afbryde de praktiske opgaver. Derfor arrangerede de en tur i bjergene, hvor de fiskede og overnattede i telte. Her var der både tid til at snakke om arbejdet på gården, om hvad det vil sige at være norsk og om norsk kulturarv. Til aften var der grøntsager fra haven, tilberedt over bål.

Projektet har vist at fællesskabslandbrug kan være værdifulde arenaer for at arbejde med flygtningebørn og -unge. De var glade for arbejdet og satte pris på den uformelle situation og kontakt med de lokale beboere i haven, og det viste sig at være en god måde at lære om sprog og kultur.

Danmark: S.E.E.S – Avnstrup asylcenter

S.E.E.S er et pilotprojekt, udviklet af Chora Connection, Dansk Røde Kors og Gaia Education. Projektet uddanner voksne asylansøgere i bæredygtighed og økologisk fødevarerproduktion, bl.a. gennem køkkenhaver og besøg på økologiske landbrug. Projektet har som mål at kæde uddannelse af flygtninge sammen med grøn omstilling, for dermed at adressere flere af de helt store globale udfordringer samtidigt. Projektet har kørt to gange på Avnstrup asylcenter, i 2016 og 2017, hvor i alt 39 asyl ansøgere fra forskellige nationaliteter, har gennemført uddannelsen og modtaget det tilhørende diplom, som er certificeret af FN.

Tankerne bag projektets aktiviteter er, at der ofte sker en adskillelse af krop og sind, mellem fødevarerproduktion og mennesker og mellem 'indenfor' og 'udenfor' asylcentre. Projektet havde derfor som mål at skabe en holistisk tilgang, hvor disse skel nedbrydes. Dette skete blandt andet ved at kombinere teoretisk og praktisk læring, og ved at bruge det omgivende samfund som klasserum, herunder de lokale landbrug. Møderne med de økologiske landmænd hjalp både til at bygge bro mellem den teoretiske undervisning og praksis, og til at få et lille indblik i dansk landbrug og nogle af dets nuværende udfordringer.

Kurset varer seks uger og her lærer deltagerne om økologiske fødevarer systemer, bæredygtighed, entreprenørskab og FNs 17 verdensmål. Som en lige så vigtig del af kurset var også et fokus på at styrke deltagernes bevidsthed om deres egne kvaliteter og styrker. Som en del af undervisningen etablerede og passede deltagerne en køkkenhave, der var baseret på principperne for permakultur.

Mange deltagere satte stor pris på haveaktiviteterne, som udover ny viden også gav dem en følelse af fællesskab og af at høre til. Mange var også motiverede af selve det, at lære noget nyt og af at blive støttet i at tænke fremad.

Flere af de deltagende landmænd oplevede at samarbejdet var en velkommen anledning til at reflektere over egen praksis, hvordan gården kan åbnes op for det lokale samfund og hvordan man kan samarbejde med aktører, der ikke traditionelt er den del af dansk landbrug.

Polen: Den biodynamiske gård Stanislaw Karłowski Foundation

Den biodynamiske gård Stanislaw Karłowski Foundation samarbejder med skoler om undervisning af børn og unge inden for emner relateret til fødevareproduktion. De har god erfaring i at nå en stor faglig dybde, hvor eleverne både opnår praktisk og teoretisk viden om emnet, og hvor undervisningen samtidig er udarbejdet med tæt tilknytning til skolernes læremål. På den måde er det nemt for skolerne at deltage i undervisningstilbuddet, da det kan indgå som en integreret del af undervisningen og ikke som 'noget ekstra'. Undervisningen er struktureret indenfor følgende fokusområder:

I. Undervisning indenfor produktion af afgrøder og forarbejdelse af råvarer, som eksemplificeres gennem praktiske workshops, relateret til landbrugets årshjul, fx under titlerne "Fra korn til brød", "Fra mark til bord", "Græskar verden rundt", "Fra frø til plante", "Urter omkring os".

II. Undervisning om dyrehold, også eksemplificeret gennem praktiske workshops, såsom "Fra græs til mælk", "Fra æg til kylling", "Menneskelig behandling af dyr", "Dyrevelfærd og imødekommelse af forskellige dyrs behov".

III. Undervisning relateret til miljø og forbrugeradfærd: "Hvordan kan økologisk landbrug hjælpe med at passe på miljøet?", "Bæredygtig udvikling og økologisk landbrug", "GMO-frit landbrug, hvad så?", "Træer og hække og deres rolle i landskabet".

IV. Undervisning i kunst og kreative fag. Kreative workshops med brug af naturlige materialer, bevarelse af kultur og traditioner, påske og advent workshops, festligheder relateret til sæson og livet på gården.

Undervisningen er rettet mod alle typer af skoler, og relaterer til fag som natur, miljø og biologi, matematik, økonomi, geografi, polsk og engelsk og kreative fag. Workshopsene kan tilpasses forskellige aldersgrupper, interesser og behov.

Storbritannien: Abbey Home Farm

Abbey Home Farm er en økologisk gård på ca 650 hektar i Gloucestershire. Her har de økologisk malkekvæg, kødkvæg, får, grise og fjerkræ, samt 300 hektar korn og 10 hektar grøntsagsproduktion. Nedenfor er et lille udpluk af et interview foretaget med en af ejerne.

Skolebesøg

Gården er vært for mellem 20 og 30 dagsbesøg om året. Hertil kommer ca to lejrskoler om året af hver en uges varighed. Besøgene er for alle aldre, og gården er også åben for offentligheden, der kan frit kan benytte 'gård-stien', som er lille vandretur rundt på gården.

Besøgene fra skoler følger ofte nedenstående program, som efterhånden har vist sig at give en god struktur for besøget:

- 10:00 – 10:30 Ankomst, introduktioner og snack
- 10:30 – 12:00 Grøntsagsdyrkning og/eller dyrkningsaktiviteter
- 12:00 – 12:40 Frokost og fri leg
- 12:40 – 13:30 Gård / Kreativitet og leg med naturen
- 13:30 – 14:00 Evaluering og afsked

Hvordan relaterer besøgene til skolernes læremål og behov?

Hvert besøg tilpasses den enkelte classes læremål. Vi er en arbejdende gård, hvilket gør motivere de besøgende, da de kan se og deltage i virkelige landbrugsaktiviteter. Det betyder også at aktiviteterne er meget afhængige af vejr og sæson, gruppestørrelse og alder, samt af specifikke forhold på gården, der hele tiden ændre sig.

What er strategierne bag et succesfuldt besøg?

Så lille en gruppe som muligt (højst 25 pr besøg og 8 pr aktivitet). Lærere/pædagoger skal involveres mest muligt og være ansvarlige for disciplinen, hvis der er behov for dette. Besøgene skal helst indeholde aktiviteter, så de besøgende ikke blot bliver passive tilskuere.

Hvad er barriererne for et succesfuldt besøg?

Uinteresserede lærere, store grupper og dårligt vejr!

For yderligere information, se: www.theorganicfarmshop.co.uk